

Verksamhetsberättelse 2020

Inledning

År 2020 blev kanske inte som tänkt, en del blev inte av och annat blev mycket bättre! Det blev ett år som utmanade oss och som fick oss att skapa nya lösningar. Dock kan vi sammanfattningsvis konstatera att i det stora hela har bibliotekets verksamhet fungerat nästan som vanligt och våra användare har haft minst lika god tillgång till våra tjänster som tidigare år. Här nedan redovisar universitetsbiblioteket den verksamhet som bedrivits under året, rent allmänt och med några mer specifika nedslag.

Coronapandemin – utmaningar och möjligheter

Från och med 18 mars blev det i stort sett nya krav och möjligheter för verksamheten. Under året har bibliotekets tjänster fortsatt varit tillgängliga för användarna trots den annorlunda situationen i världen. Många av bibliotekets tjänster var sedan flera år anpassade till att fungera på distans. En del funktioner fick dock snabbt ställa om från fysiska möten till att vara tillgängliga digitalt och det med bra resultat. Exempel på detta är att all bokad informationsundervisning, som brukar ske i biblioteket, flyttade till Zoom och genom det kunde fler studenter nås än normalt. Bibliotekets personliga sökhandledning och delar av servicen vid informationspunkterna i biblioteket flyttade också över till Zoom, vilket ökade tillgängligheten. I bibliotekets redan etablerade kontaktkanaler märktes ett ökat tryck, t.ex. ökade antalet chattar med mer än 130 % och antalet frågor i bibliotekets frågeforum ökade mångfald. Bibliotekets guide-filmer har använts mycket under pandemitiden. De har varit ett bra stöd för både våra användare och anställda som arbetat med den digitala kundservicen.

I övrigt kan man konstatera att biblioteket var väl rustat för en övergång till mestadels digital service. Alla medarbetare hade tillgång till en bärbar dator, biblioteket hade en väletablerad och fungerande VPN-lösning sedan tidigare och bibliotekets digitala kanaler för kundkontakt och e-tjänster var redan tidigare välfungerande och kända bland forskare, lärare och studenter.

Antalet inköpsförfrågningar och fjärrlånebeställningar ligger på ungefär samma nivå som tidigare år. Detta gäller även beställningar från magasin och forskarleveranser, de har till och med ökat något under hösten jämfört med 2019. Totalt har utlånen minskat något jämfört med 2019.

Frescatibiblioteket har varit tillgängligt hela året. Under vårterminen var biblioteket öppet bara en timme per vardag, men från hösten ökade öppettiderna på vardagar samt öppet på lördagar, detta för att kunna sprida ut besöken i biblioteken och minska risk för trängsel. Registraturen och arkivfunktionen har fungerat så gott som normalt under hela året. Möjlighet till fysiska besök hos registraturen när universitetslokalerna var stängda ordnades via en alternativ ingång.

Biblioteket har varit en viktig nod för att studier och forskning har kunnat fortsätta som vanligt – arbete vi gjort under många år att inte vara platsbundna gav gott resultat detta år.

Allmän verksamhetsutveckling

Under 2020 har mycket löpande utveckling skett i stort sett i alla arbetsgrupper och verksamheter inom organisationen. Alla har mer eller mindre fått reflektera över sin verksamhet och hur de arbetar. Det finns numera flera etablerade samarbeten med andra förvaltningsavdelningar och under året har fler initierats som kommer ge genomslag framöver.

Biblioteket har under året som gått gjort några genomlysningar och utvecklingsprojekt av olika arbetsområden som av olika anledningar behövde lyftas och diskuteras gemensamt. I ett av dessa projekt fick gruppen för inkommande fjärrlån möjlighet att diskutera sin verksamhet och hur den kan utvecklas framåt. Det gjordes också en större översyn av processen runt hur e-resurser förvärvas och handläggs inom biblioteket. Detta ledde till en samsyn och förhoppningsvis enklare arbetsprocesser i framtiden.

Eftersom det inte varit lika lätt att träffa varandra och på så sätt utbyta information och erfarenheter har vi arbetat med att skapa sådana forum. Månadsforum flyttade till Zoom och kunde genomföras ungefär som tidigare. Under våren infördes också ”Chatta med ledningsgruppen”. Varannan onsdag under en halvtimme är en chattkanal öppen för alla medarbetare som har tillfälle att ställa frågor om allt möjligt som rör verksamheten. Höstterminens kick-off för medarbetarna genomfördes digitalt med lyckat resultat och högt deltagande. Det var intressant att se hur bra det gick att flytta ett planerat fysiskt innehåll till en digital plattform.

Som tidigare nämnts blev bibliotekets lärandestödsfunktioner helt digitala. Redan innan pandemin fanns det planer på att skapa ett alternativ till lärarledd informationsundervisning, så i våras fanns en självstudiekurs tillgänglig i lärplattformen Athena, ”Söka värdera & referera”. Den kom till mycket god användning under vårens snabba omställning och gjordes då av 139 studenter. Under hösten har beställningar av självstudiekursen fått ett riktigt genombrott och studentgenomströmningen har ökat. Minst 450 studenter har gjort självstudiekursen, som nu är integrerad på 15 olika utbildningar. Även bibliotekets ”Välkomstdagar för nya studenter” övergick till att bli digitala och efteråt konstaterade de inblandade att det digitala formatet lämpade sig väl för denna typ av event.

Under sommaren avvecklades Biblioteket för Socialt arbete från sina lokaler vid Sveaplan. Avvecklingen var planerad till 2021, men på grund av besparingskrav blev det aktuellt att göra det så snart som möjligt. Förberedelserna för avveckling var redan i gång och därmed kunde detta genomföras mycket smidigt trots tidigareläggandet.

Även om mycket av bibliotekets arbete har riktat sig internt eller inom universitetet har en del externt samarbete och kommunikation gjorts. I februari genomfördes en konferens på temat samlingar, som blev mycket uppskattad av deltagarna från hela Sverige. Universitetsbiblioteket tog också plats i styrgruppen för Coral, ett system för att hålla reda på inköpta elektroniska resurser, som första europeiska representant.

SciFree – nytt sökvertyg som underlättar Open access-publicering

En stor investering som biblioteket gjorde under året var att finansiera en ny söktjänst för publiceringskostnader, som ska underlätta för forskare som ska publicera sig. Sökverktyget är utvecklat i samarbete med företaget Scientific Freedom och kunde lanseras i april.

På Stockholms universitet kan universitetets forskare få sina publiceringskostnader betalade av biblioteket. Detta genom att universitetet ingått avtal med många av de stora förlagen, som innebär att open access-publicering blir kostnadsfri för forskaren själv. Det har dock inte varit helt enkelt för en författare att veta vilka tidskrifter som ingår i dessa avtal.

Det har blivit en ofta återkommande fråga till biblioteket: Vilka tidskrifter ingår i avtalen och vilka APC-kostnader täcker biblioteket? Informationen fanns tillgänglig tidigare, men den var svår att hitta och det krävdes en hel del förkunskap av forskarna för att förstå den. Det nya sökverktygets uppgift var att förenkla för forskaren och ge svar på frågorna direkt.

Alla tidskrifter som täcks av bibliotekets avtal är inkluderade i databasen. Även helt fria tidskrifter ingår, och databasen innehåller närmare 12 000 tidskrifter. Detta var en efterlängtd funktion för forskare och biblioteket. Det fanns även ett stort intresse från andra universitet att ha en liknande tjänst. Bibsam-konsortiet gick in och slöt avtal med Scientific Freedom så att SciFree blev en nationell tjänst, och närmare 30 universitet och högskolor är nu anslutna till sökverktyget.

Stockholm University Press 5 år

Stockholm University Press firade under året fem år som förlag. Sedan förlaget startade 2015 har man givit ut 32 böcker och 10 tidskriftsserier. När förlaget grundades var det utifrån tanken att alla offentligt finansierade forskningsresultat ska finnas fritt tillgängligt och det behövs flera förlag där böcker kan publiceras med open access. Det skulle vara ett vetenskapligt förlag som ger ut sakkunniggranskade böcker och tidskriftsserier. Detta är något som man har lyckats med under de här fem åren. Förlaget involverar idag närmare 100 personer.

Flertalet är forskare på Stockholms universitet som ingår i tolv olika redaktionsråd kopplade till institutioner på Stockholms universitet, inom alla fyra fakulteterna. Förlaget skulle gärna se att det fanns fler redaktionsråd, samtidigt som det är en av de stora utmaningarna att få fler forskare involverade i redaktionsråd eller sakkunniggranskning. Ett uttalat mål när förlaget skapades var att förbättra publiceringsprocessen så att den ska vara så snabb och smidig som möjligt utan att dra ned på den vetenskapliga kvalitén. Förlaget håller en hög akademisk standard med forskare från flera olika universitet och har en stor språk- och ämnesbredd.

Utvecklingsarbete inom arkiv och registratur

Utvecklingsarbetet inom arkiv och registratur har fortsatt under 2020. Fokus har varit att utveckla de interna processerna och formulera stöd till institutionerna och förvaltningen.

I januari publicerades en dokumenthanteringsplan för att underlätta diarieföring och arkivering av universitetets studieadministrativa handlingar. Under hösten kompletterades den med instruktioner för handlingar kopplade till universitetets styrande och stödjande processer. Detta dokument har länge varit mycket efterfrågat bland arkivvårdarna.

Från och med detta år är det möjligt att söka i arkivförteckningar och arkivbeskrivningar på universitetets webbplats. Detta skapar en större transparens mot allmänheten samt ger möjlighet till mer effektiva arbetsflöden i arkivrelaterade frågor för universitetets olika arbetsgrupper.

Arkiv- och registraturfunktionen har fortsatt att arbeta med olika typer av mötesplatser för arkivvårdare och registratorer ute på institutionerna. Bland annat genomfördes den första nätverksträffen för registratorer och institutionerna fick nya kontaktarkivarier, där en arkivarie ansvarar för en fakultets institutioner, de första fakultetsträffarna för arkivvårdarna skedde under hösten.

Läraryhögskolans arkiv har sedan skolan anslöts till SU inte avslutats. Arkivet har under många år stått nedpackat i flyttkartonger, vilket gjort det svårarbetat och otillgängligt. Under 2020 öronmärktes medel för att slutföra arkivet och göra det mer tillgängligt, då vissa delar är efterfrågat.

Under 2020 har både arkiv- och registraturfunktionen aktivt arbetat för att minska analoga handlingar till förmån för de digitala. Registraturfunktionen initierade ett projekt för att minska signaturer på handlingar, eftersom analogt påskrivna handlingar kräver analog arkivering och många handlingar som inte behövde skrivas på i onödan skrevs på inom SU. Under året 2020 har det pågått ett aktivt informationsarbete både från arkiv- och registraturfunktionen rörande hur handlingar kan bevaras digitalt istället för analogt.

Forskningsdata – infrastruktur och utbildningar

Under 2020 har verksamheten för forskningsdatahantering vid universitetet fortsatt att vidareutveckla den lokala infrastrukturen för att hantera, lagra, tillgängliggöra och bevara forskningsdata. Ett arbetsområde under året har varit att få på plats en central lagringsyta för forskningsdata. Universitetet har i samarbete med Sunet utvecklat och implementerat en central lagringsnod i en privat molnlösning på 2 petabyte för lagring av forskningsdata. För doktorander och forskare innebär det att de får en bastilldelning på 200 gigabyte per person och lagringsyta kan dynamiskt köpas till och utökas vid behov. En testpilot kom igång i december 2020.

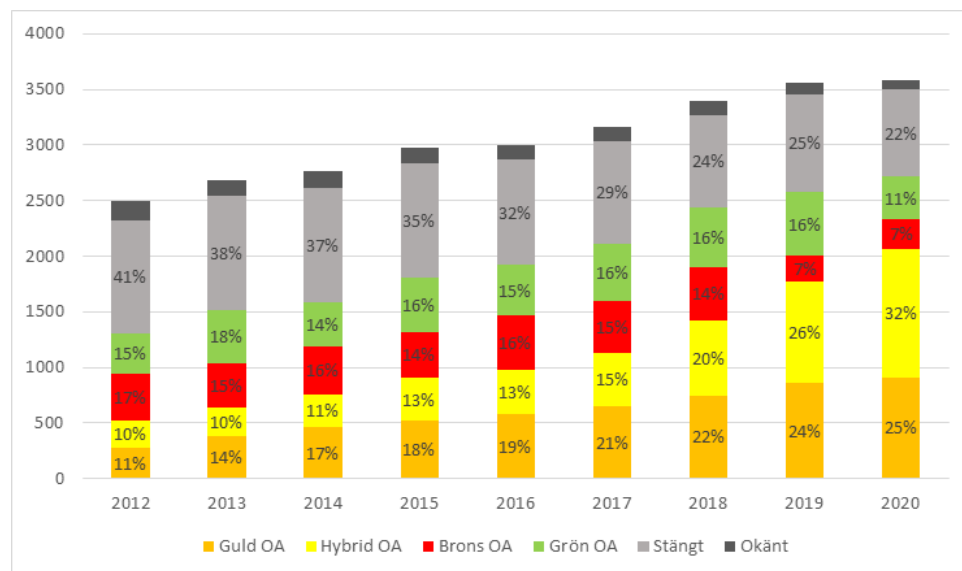
Det har också funnits ett behov och önskemål från verksamheten om ett Electronic Lab Note Book-system. IT-avdelningen har drivit projektet och har tillsammans med biblioteket arbetat under hela året med att ta fram underlag för upphandlingen. Upphandlingen publiceras under början av 2021, med förhoppning om lansering under det kommande året.

Forskningsdatateamet har hållit två seminarier/webinarier om att skriva datahanteringsplan. På seminarierna deltog även ett antal forskningsfinansiärer. Teamet har också gjort utbildningsinsatser i form av institutionsbesök under året. Det även bedrivits utbildning i Data Carpentry tillsammans med Stockholm Trio.

Under en längre tid har det funnits en önskan om en kurs om öppen vetenskap för doktorander inom universitetet. Under 2020 blev det klart att en sådan kurs kommer till stånd, i och med att engelska institutionen och biblioteket samarbetar runt denna poänggivande kurs. Den kommer att ges under vårterminen 2021, och kursen ger doktoranderna en grund i forskningsdatahantering och open access-publicering. Den har också blivit uppmärksam i Europa och flera CIVIS-universitet har doktorander som kommer delta i kursen som ges på engelska.

OA-publicering – fler tillgängliga artiklar och ökande kostnader

Flera nya Read & Publish-avtal trädde i kraft via det nationella Bibsam-konsortiet under 2020. Inom ramen för våra avtal har Stockholms universitetsbibliotek betalat för APC-avgiften för cirka 560 artiklar. Utöver APC-kostnaden för artiklar som ingår i våra avtal har biblioteket även betalat APC:n för ytterligare ungefär 315 artiklar.

Figur 1. Andel artiklar av olika OA-typer

Det blev en större användning av Read & Publish-avtalen 2020 än förväntat, vilket resulterade i ökade kostnader för biblioteket. På grund av den ökade användningen har även avtalen inför 2021 stigit i pris. Ett avtal som sticker ut är Wiley där kostnaden för publicering 2020 var uppskattad till 4 600 000 kr, men som ökade med cirka € 210 000. Även avtalen med Springer, Taylor & Francis samt Oxford har blivit dyrare än beräknat.

Inför 2021 har nya Read & Publish-avtal slutits med flera mindre förlag: Royal Society, IOP, SPIE, Brill, John Benjamins och Emerald. Nu kvarstår bara ett fåtal tidskriftspaket som enbart prenumerationsavtal.

Under 2020 var endast ca. en femtedel av alla SU:s publicerade artiklar instängda bakom betalvägg (se figur 1 på föregående sida). År 2012 var den andelen mer än 40 %. Andelen av både Guld och Hybrid OA har ökat under åren, men under de senaste åren har Hybrid OA har blivit den vanligaste publiceringsformen. Ökningen orsakas antagligen av de olika transformativa avtalen med de stora förlagen. (Siffrorna för 2020 är ännu preliminära.)

Personal och arbetsmiljö

På universitetsbiblioteket är arbetsgrupper den bärande grundidén. Medarbetare har stor kompetens och det finns en uttalad målsättning att frågor ska lösas i verksamhetens arbetsgrupper där expertkunskapen finns. Medarbetarna ska känna att det finns ett stort förtroende och mandat att utveckla och arbeta med frågor inom sitt expertområde. Cheferna agerar stöd och har ett coachande förhållningssätt gentemot arbetsgrupperna och medarbetarna. Under detta år har stora delar av verksamheten har bedrivits på distans utan daglig fysisk kontakt med kollegor och chefer. Universitetsbiblioteket har därigenom fått ett kvitto på att det fungerar väldigt bra, då många av arbetsgrupperna snabbt fick ställa om till en mer digital verksamhet i och med de ändrade förutsättningar och utmaningar som kom med Corona-pandemin.

För att utveckla dessa redan väl fungerande arbetsgrupper ytterligare har vi under 2020 börjat med grupp-utvecklingssamtal som komplement till de individuella utvecklingssamtalen. Grupp-utvecklingssamtalen ska skapa en gemensam bild av hur gruppen fungerar, vilken kompetensutveckling som behövs, samt skapa förståelse för varandras arbete och en samsyn kring arbete och utförande och vad som kan utvecklas. Dessa samtal ska vara återkommande varje år och det är cheferna som ansvarar för planering, genomförande och uppföljning.

Som tidigare nämnts bedrevs en stor del av verksamheten digitalt under 2020 på grund av covid-19. Det medförde att ett stort antal medarbetare arbetade hemifrån under stora delar av året. Då cheferna inte träffade sina medarbetare på kontoret har det varit stort fokus på att säkerställa att arbetsmiljön har varit god även i hemmet. Det har skett genom kontinuerlig kontakt med alla medarbetare och individuella planer för hur och var arbetet skulle bedrivas utifrån de restriktioner som har funnits.

Under 2020 anställdes 8 personer och i december var 103 personer anställda.